

FACTSHEET

ROOKVRIJ-BELEID OP DE WERKVLOER

KERNPUNTEN

Context

- Rokende werknemers kosten werkgevers aanzienlijk meer geld dan niet-rokende werknemers. Dit kan oplopen tot enkele duizenden euro's per jaar.
- Dit komt onder meer doordat rokers vaker afwezig zijn en minder productief. De grootste kostenpost zijn de rookpauzes.
- Denk bij het maken van een rookvrij-beleid aan het rookvrij maken van het gehele bedrijfsterrein en laat voor e-sigaretten dezelfde regels gelden als voor de gewone sigaretten.
- Er zijn voor werkgevers gratis toolkits beschikbaar om een rookvrij-beleid op te stellen.

Steeds meer bedrijven worden rookvrij. Dit betekent dat zij stoppen met samenwerken en investeren in de tabaksindustrie, stoppen met de verkoop van tabak, een rookvrije werkomgeving creëren voor hun medewerkers of een combinatie hiervan. Bekijk voor meer informatie het stappenplan Rookvrij Werken van de Alliantie Nederland Rookvrij. Deze is te vinden via rookvrijegeneratie.nl/bedrijven.

ACHTERGROND

Werkgevers krijgen dagelijks te maken met vraagstukken rondom roken. Vanuit de maatschappij komt steeds meer draagvlak voor tabaksontmoedigende maatregelen. Ook denken werkgevers meer na over het volledig rookvrij maken van hun organisatie. Hiermee beschermen ze niet alleen de gezondheid van hun medewerkers en gasten, maar dragen ze bij aan een rookvrijere samenleving. Deze factsheet bespreekt wat het roken werkgevers jaarlijks kost en hoe effectief stoppen-met-rokenprogramma's op de werkvloer zijn. Het doel van de factsheet is organisaties te voorzien van wetenschappelijke onderbouwing voor hun rookvrij-beleid.

WAT HEBBEN WE GEDAAN?

Bij het maken van deze verkenning hebben we gebruik gemaakt van verschillende overzichtsstudies over tabaksbeleid op de werkvloer.

De eerste twee overzichtsstudies^{1,2} zijn in 2013 en 2014 gedaan door Amerikaanse onderzoekers en keken beiden naar het verband tussen roken en de kosten voor werkgevers. In beide studies werden de kosten van roken op de werkvloer geschat. De derde overzichtsstudie was een door Nederlandse onderzoekers uitgevoerde systematische review en meta-analyse onder 43 studies,³ waarin werd onderzocht of rokers vaker afwezig zijn op het werk dan niet-rokers. De vierde overzichtsstudie was een systematische review en meta-analyse onder 29 studies die in 2013 gedaan is door onderzoekers uit het Verenigd Koninkrijk.⁴ Ook hierin werd onderzocht of rokers vaker afwezig zijn op de werkvloer dan niet-rokers. De vijfde en

laatste overzichtsstudie was een systematische review en meta-analyse onder 57 studies die in 2014 gedaan is door onderzoekers uit het Verenigd Koninkrijk.⁵ Hierin werd de effectiviteit stoppen-met-roken programma's op de werkvloer onderzocht.

De hierboven beschreven overzichtsstudies beschrijven veelal buitenlandse studies. Daarom dat deze overzichtsstudies zijn aangevuld met Nederlandse studies binnen hetzelfde thema. Zo ontstaat een zo volledig mogelijk beeld van het onderzoek op dit thema.

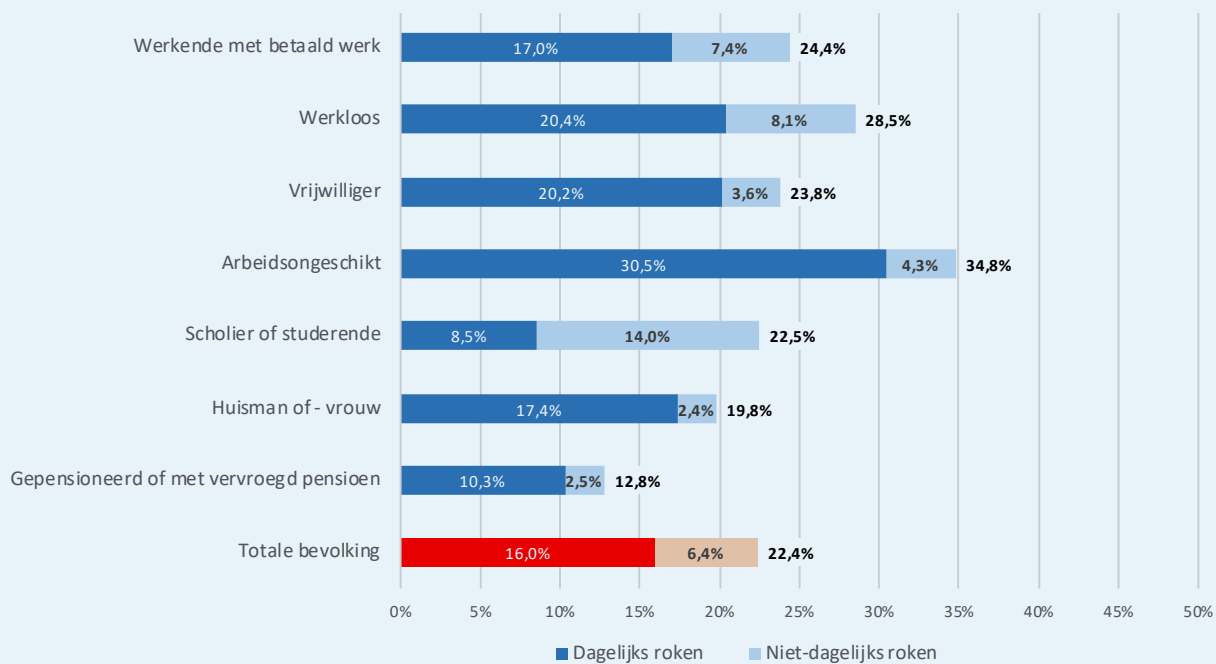
HOEVEEL ROKERS ZIJN ER OP DE WERKVLOER?

Ongeveer een kwart van de Nederlandse werknemers rookt.

- Van alle volwassen Nederlanders rookt 22% wel eens en 16% dagelijks. Lager opgeleiden roken vaker dagelijks (23%) dan middelbaar opgeleiden (19%) en hoger opgeleiden (8%). Mannen roken vaker elke dag (18%) dan vrouwen (14%).⁶
- Van de werkenden met betaald werk rookte in 2018 24%, waarvan 17% dagelijks. Dit is vergelijkbaar met de percentages in de algemene bevolking. Onder werklozen rookte 29% (20% dagelijks) en onder arbeidsongeschikten rookte 35% (31% dagelijks). Het hebben van een betaalde baan is dus sterk van invloed op rookgedrag (Figuur 1).
- Mensen die minder dan 1 uur per week werken, roken het meest (32%). Verder roken mensen die meer dan 32 uur per week werken meer dan mensen die 12 tot 32 uur werken (Figuur 2).
- Werkenden met een vast contract roken minder vaak (dagelijks) dan werkenden zonder vast contract.

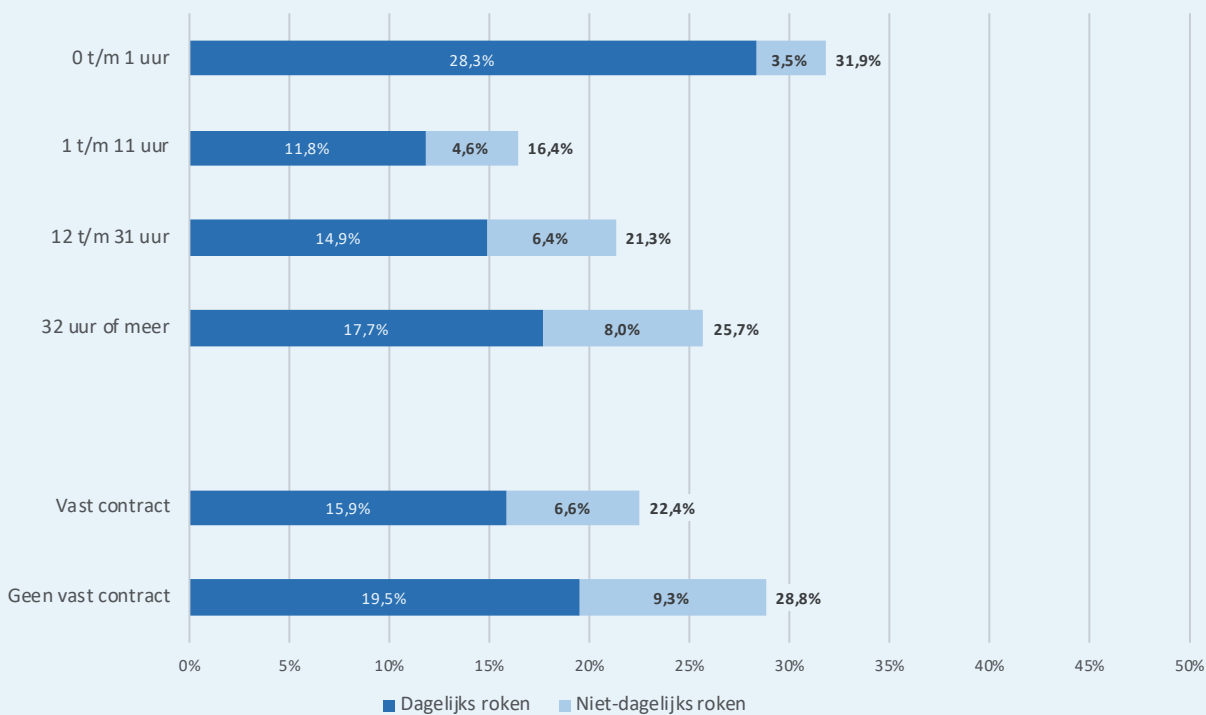

Figuur 1. Rookprevalentie naar werkstatus.

Uitleg: Alle deelnemers zijn 18 jaar of ouder. Bron: Gezondheidsenquête, peiljaar 2018.⁶

Figuur 2. Rookprevalentie naar aantal uur betaald werk per week en contractstatus.

Uitleg: Deze grafiek gaat alleen over de werkenden met betaald werk uit Figuur 1. Alle deelnemers zijn 18 jaar of ouder. Bron: Gezondheidsenquête, peiljaar 2018.⁶

HOEVEEL GELD KAN MET EEN ROOKVRIJE ORGANISATIE WORDEN BESPAARD?

Er is in het buitenland veel onderzoek gedaan naar de kosten van rokende werknemers. In de factsheet bespreken we de voor Nederland relevante kosten.

Rookpauzes zijn de grootste kostenpost.

- In de overzichtsstudie uit 2014 werden 5 verschillende kosten en baten vergeleken: afwezigheid (door bijvoorbeeld ziekte), verminderde productiviteit, rookpauze, zorgkosten en het voordeel in pensioenkosten. De rookpauzes vormden de grootste kostenpost van het in dienst hebben van rokende werknemers.¹
- Rokers nemen 8 tot 30 minuten rookpauze per dag. De onderzoekers gingen er hierbij van uit dat rokers in een werkdag van 8 uur 5 sigaretten roken, waarvan 2 in de baas zijn tijd.
- Uitgaande van een pauze van 15 minuten per sigaret zou dit jaarlijks \$3.077 (€3.008^a) kosten. Uitgaande van 20 minuten per sigaret, kost dit \$4.103 (€4.011) per jaar.¹

Rokers zijn vaker afwezig dan niet-rokers (ziekteverzuim).

- Uit een door Nederlandse onderzoekers uitgevoerde overzichtsstudie uit 2019 onder 43 studies en ruim 1,2 miljoen deelnemers bleek dat rokers zich gemiddeld 2,89 dagen per jaar meer ziekmelden dan niet-rokers.³ Rokers hebben daardoor 31% meer kans om absent te zijn op het werk.
- Uit een vergelijkbare Britse overzichtsstudie uit 2012 van 29 studies bleek dat rokers gemiddeld 2,74 dagen meer afwezig zijn dan niet-rokers. Deze overzichtsstudie richtte zich alleen op absentie.⁴
- Rokers zijn vaker afwezig dan niet-rokers, maar hoeveel vaker verschilt heel erg per land. De overzichtsstudie uit 2014 vond dat rokers in de VS gemiddeld 2,3 tot 2,9 dagen per jaar meer afwezig zijn dan niet-rokers. In Taiwan was dit verschil 1,0 dagen bij mannen en 1,2 dagen bij vrouwen. In Zweden was dit echter gemiddeld 7,7 dagen.¹
- Op basis van de cijfers uit de VS, berekenden de onderzoekers dat de afwezigheid van rokers werkgevers \$179 (€175) tot \$517 (€505) per jaar kost.¹
- Uit aanvullende analyses op data van de studie NEMESIS-2 bleek dat Nederlandse rokers met betaald werk gemiddeld 15,2 dagen afwezig zijn per jaar. Niet-rokers met betaald werk zijn gemiddeld 12,1 dagen afwezig. Het verschil van 3,1 dagen was niet statistisch significant. In deze berekening is rekening gehouden met onderliggende verschillen tussen rokers en niet-rokers in geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

Rokers zijn minder productief dan niet-rokers.

- De overzichtsstudie uit 2014 vond dat rokers gemiddeld 1,9% tot 4,0% minder productief zijn dan niet-rokers. Dit resulteert in een kostenpost van \$462 (€452) per jaar.¹
- Een studie uit 2006 onder 147 Amerikaanse bedrijven liet zien dat het verlies aan productiviteit groter is bij rokers (9,6 dagen per jaar; \$4.430; €5.093) dan bij ex-rokers (7 dagen, \$3.246; €3.732) en nooit-rokers (5,4 dagen, \$2.623; €3.015).⁷

De totale kosten van rokende medewerkers is afhankelijk van de situatie.

- Er zijn verschillende onderzoeken gedaan waarin de kosten van rokende medewerkers zijn vergeleken met die werknemers die niet roken of die zijn gestopt met roken. Deze onderzoeken laten verschillende resultaten zien, omdat ze verschillende kostenposten hebben meegenomen in de berekening. Gedeeltelijk komt dit omdat werkgevers in verschillende landen verschillende kosten hebben. Zo betalen Amerikaanse werkgevers soms zorgkosten voor hun werknemers, terwijl dit in bijvoorbeeld Canada en Nederland niet zo is.
- Een grote overzichtsstudie uit 2014 vond dat rokers in de VS gemiddeld \$5.816 (€5.685 per jaar meer kosten dan niet-rokers.¹ In deze berekening zaten de kosten door absentie, verlies aan productiviteit, rookpauzes en zorg. Ook werd meegenomen dat werkgevers minder pensioenkosten hadden door rokers die eerder sterven (+ \$296; €289). Met name de zorgkosten (\$2.056; €2.010) en de rookpauzes (\$3077; €3.008) drukten zwaar op het budget. Het voordeel in pensioenkosten en het verlies aan zorgkosten zijn niet van toepassing op de Nederlandse situatie.
- Amerikaanse onderzoekers rekenden in 2013 voor een groot Amerikaans bedrijf uit dat hun rokende medewerkers gemiddeld tussen de \$900 (€894) en \$1.383 (€1.373) per jaar kosten.² Zij keken in dit onderzoek in de periode tussen 2008 en 2010 naar de kosten door absentisme, verlies van productiviteit, de zorgkosten en korte-termijn arbeidsongeschiktheid. In de VS worden zorgkosten soms door de werkgever betaald.
- Uit een Fins onderzoek onder medewerkers van de gemeente Helsinki bleek dat rokers de werkgever gemiddeld 2000 euro per jaar meer kosten dan niet-rokers.⁸

a We hebben alle dollarbedragen omgerekend naar het aantal euro's in 2019. We zijn steeds eerst uitgegaan van het bedrag in het jaar waarin het artikel of de review verscheen. Dit bedrag hebben vervolgens omgerekend naar de waarde in 2019 (via [usinflationcalculator.com](https://www.usinflationcalculator.com)). Tot slot hebben we het bedrag omgezet in euro (\$1 = €0,9001, koers: 28 oktober 2019).

ROKERS ONDERSTEUNEN: WAT KUNNEN WERKGEVERS DOEN?

Stoppen-met-rokenprogramma's op het werk helpen rokers te stoppen.

- Een overzichtsstudie uit 2014 onder 57 studies vond dat verschillende soorten programma's op de werkvloer effectief werknemers kunnen ondersteunen bij stoppen met roken.⁵
- Het meest effectief waren de programma's die groepstraining aanbieden, programma's die rokers individueel coachen en programma's die rokers medicijnen geven voor tijdens het stoppen met roken. Programma's die uit meerdere onderdelen bestonden bleken ook effectief. Dit komt overeen met ander onderzoek. Uit eerder onderzoek van buiten de werkvloer bleek namelijk dat programma's die bestaan uit een combinatie van medicijnen met individuele of groepstraining erg effectief zijn bij stoppen met roken.⁹
- Niet effectief waren de programma's die bestonden uit zelfhulpmaterialen en programma's die zich op meerdere leefstijlthema's richtten. Bij de laatste groep kwam dit vooral om dat er nog te weinig goed onderzoek naar is gedaan.⁵
- De onderzoekers vonden wisselende resultaten rondom programma's die werknemers belonen om te stoppen met roken. Ten tijde van de overzichtsstudie was er nog te weinig goed onderzoek gedaan om er goede uitspraken over te doen. De meer recentere onderzoeken laten zien

dat financiële beloningen effectief kunnen zijn, maar dat slechts een klein deel van de rokers ook daadwerkelijk meedoet aan dit soort programma's.¹⁰⁻¹²

- Een probleem voor veel programma's is dat slechts weinig rokers eraan meedoen. Hoewel die programma's effectief kunnen zijn, zullen alsnog weinig rokers hierdoor stoppen. Daarom is het belangrijk dat bedrijven een rookvrij-beleid opstellen. Daar bereik je namelijk wel alle rokende en niet-rokende medewerkers mee.

Wat zijn de belangrijkste stappen voor een goed rookvrij-beleid?

- Zorg voor steun van het managementteam. Werk bij het opstellen van een rookvrij-beleid samen met vertegenwoordigers van de medewerkers (OR, vakbonden etc.). Betrek vooral ook de rokers zelf.
- Ontwikkel een uitvoeringsplan. Laat het beleid gelden voor alle manieren van roken (vergeet de e-sigaretten niet!).
- Start het nieuwe beleid. Biedt rokers in de organisatie hulp aan bij het stoppen met roken.
- Evalueer het beleid. Vraag tijdens medewerker-enquêtes of medewerkers roken, of zij dit ook onder werktijd doen en of zij ook e-sigaretten roken.

Bekijk voor meer informatie het stappenplan Rookvrij Werken van de Alliantie Nederland Rookvrij. Deze is te vinden via rookvrijgeneratie.nl/bedrijven.

FINANCIËLE BELONINGEN OM TE STOPPEN: WERKT DAT?

In een aantal wetenschappelijke studies hebben onderzoekers gekeken of meer rokers stoppen als hun werkgever hen hiervoor financieel beloont.

- In een Nederlandse studie kregen werknemers naast een groepstraining van 7 weken lang ook een financiële beloning als ze rookvrij bleven. Rokers kregen steeds 50 euro als ze na de training, na 3 maanden en na 6 maanden rookvrij waren. Na 12 maanden kregen ze een extra grote beloning van 200 euro. Na 12 maanden was 41% van de rokers nog steeds gestopt met roken. In de controlegroep (die alleen groepstraining kreeg was dit 26%. De combinatie van beloningen met groepstraining lijkt dus extra goed te werken.¹⁴

Lees voor meer informatie de [Factsheet stoppen-met-roken ondersteuning onder rokers met een lage SES](#).¹⁵

ELEKTRONISCHE SIGARETTEN HOREN IN HET ROOKVRIJ-BELEID

De laatste jaren zijn er nieuwe manieren van roken bijgekomen. Hoewel e-sigaretten minder schadelijk zijn dan gewone sigaretten, denken veel rokers onterecht dat het roken van e-sigaretten geen gezondheidsschade oplevert. Steeds meer rokers stappen daarom (gedeeltelijk) over op e-sigaretten.

Wat is er bekend over e-sigaretten?

- Hoewel in de damp van e-sigaretten minder schadelijke stoffen zitten dan in normale sigaretten, zijn e-sigaretten zeker niet zonder gezondheidsrisico's. Er is nog weinig bekend over wat het roken van e-sigaretten op lange termijn met de gezondheid doet.¹⁶
- Zo'n 3,1% van alle Nederlanders heeft in 2018 'wel eens' een e-sigaret gebruikt (10,1% van alle rokers).⁶ De e-sigaret wordt vaker gebruikt onder laagopgeleiden dan onder middelbaar- en hoogopgeleiden. Van alle e-sigaretgebruikers gebruikt 51,9% deze dagelijks.¹⁷

Wat kunnen werkgevers doen?

- Zorg dat op plekken waar niet gerookt mag worden, ook geen e-sigaretten gebruikt worden.
- Vraag bij het inventariseren van het rookgedrag van de medewerkers of zij ook e-sigaretten gebruiken.

Lees voor meer informatie de [Factsheet elektronische sigaretten \(e sigaretten\)](#).¹⁸

REFERENTIES

1. Berman M, Crane R, Seiber E, Munur M. Estimating the cost of a smoking employee. *Tobacco Control*. 2014;23(5):428-433. doi:10.1136/tobaccocontrol-2012-050888.
2. Sherman BW, Lynch WD. The Relationship Between Smoking and Health Care, Workers Compensation, and Productivity Costs for a Large Employer. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*. 2013;55(8):879-884. doi:10.1097/JOM.0b013e31829f3129.
3. Troelstra SA, Coenen P, Boot CR, Harting J, Kunst AE, van der Beek AJ. Smoking and sickness absence: a systematic review and meta-analysis. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*. 2019;(c):0-14. doi:10.5271/sjweh.3848.
4. Weng SF, Ali S, Leonardi-Bee J. Smoking and absence from work: systematic review and meta-analysis of occupational studies. *Addiction*. 2013;108(2):307-319. doi:10.1111/add.12015.
5. Cahill K, Lancaster T. Workplace interventions for smoking cessation. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. 2014;(2). doi:10.1002/14651858.CD003440.pub4.
6. Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-Instituut, 2018.
7. Bunn WB, Stave GM, Downs KE, Alvir MJ, Dirani R. Effect of Smoking Status on Productivity Loss. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*. 2006;48(10):1099-1108. doi:10.1097/O1.jom.0000243406.08419.74.
8. Kanerva N, Pietiläinen O, Lallukka T, Rahkonen O, Lahti J. Unhealthy lifestyle and sleep problems as risk factors for increased direct employers' cost of short-term sickness absence. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*. 2017;(c):0-10. doi:10.5271/sjweh.3695.
9. Hartmann-Boyce J, Stead LF, Cahill K, Lancaster T. Efficacy of interventions to combat tobacco addiction: Cochrane update of 2013 reviews. *Addiction*. 2014;109(9):1414-1425. doi:10.1111/add.12633.
10. Halpern SD, French B, Small DS, e.a. Randomized trial of four financial-incentive programs for smoking cessation. *Obstetrical and Gynecological Survey*. 2015;70(9):566-567. doi:10.1097/O1.ogx.0000470840.40563.9a.
11. Halpern SD, Harhay MO, Saulsgiver K, Brophy C, Troxel AB, Volpp KG. A Pragmatic Trial of E-Cigarettes, Incentives, and Drugs for Smoking Cessation. <https://doi.org/10.1056/NEJMSa1715757>. 2018;NEJMSa1715757. doi:10.1056/NEJMSa1715757.
12. Volpp KG, Troxel AB, Pauly M V, e.a. A Randomized, Controlled Trial of Financial Incentives for Smoking Cessation. 2009:699-709.
13. Whitsel LP, Benowitz N, Bhatnagar A, e.a. Guidance to Employers on Integrating E-Cigarettes/Electronic Nicotine Delivery Systems Into Tobacco Worksite Policy. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*. 2015;57(3):334-343. doi:10.1097/JOM.0000000000000420.
14. Brand FA Van Den, Nagelhout GE, Winkens B, Chavannes NH, Schayck OCP Van. Effect of a workplace-based group training programme combined with financial incentives on smoking cessation : a cluster-randomised controlled trial. *The Lancet Public Health*. 2018;2667(18):1-9. doi:10.1016/S2468-2667(18)30185-3.
15. Springvloed L, Kuipers MAG, Van Laar M. Effecten van stoppen-met-roken ondersteuning onder rokers met een lage sociaaleconomische status. 2017;AF1559:1-16.
16. Stratton K, Kwan LY, Eaton DL, Health P, Practice PH, Division M. *Public Health Consequences of E-Cigarettes*. (Stratton K, Kwan LY, Eaton DL, red.). Washington, D.C.: National Academies Press; 2018. doi:10.17226/24952.
17. LSM-A Midden/Leefstijlmonitor, Trimbos-instituut i.s.m. RIVM en CBS, 2018.
18. Buisman R, Croes E. Factsheet elektronische sigaretten (e-sigaretten). 2014;AF1285:1-8.

EN NU VERDER...

Wilt u meer weten over dit thema? Lees ook dan onderstaande publicaties:

- Factsheet: [Stoppen-met-roken ondersteuning onder rokers met een lage SES](#)
- Factsheet: [Elektronische sigaretten \(e-sigaretten\)](#)
- Notitie: [Derdehands rook](#)

WIJ GAAN OOK VERDER...

De komende jaren zullen werkgevers steeds meer te maken krijgen met vraagstukken rondom het rookvrij-beleid op de werkvloer. Het Trimbos-instituut vindt het belangrijk dat werkgevers daarbij over de juiste informatie beschikken. Voor meer informatie over roken en tabaksontmoediging: trimbos.nl/tabak.

Voor meer informatie over deze factsheet, kunt u contact opnemen met Jeroen Bommelé (jbommele@trimbos.nl).

**ROKEN
INFOLIJN
0900-1995**

€ 0,10/min
+ de kosten van uw
mobiele telefoon

Colofon

Auteurs

Jeroen Bommelé
Marc Willemsen
Margriet van Laar

Ontwerp & productie
Canon Nederland N.V.

Beeld
www.gettyimages.nl

Productnummer: AF1651

Deze factsheet is gemaakt in opdracht van het ministerie van VWS.

© 2019, Trimbos-instituut, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze opgave mag worden veeleenvoudig en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.